

CHƯƠNG 2.

Paris. *Những vần thơ của Edgar A. Poe, văn-thi sĩ Mỹ phái Lãng Mạn (1809--1849):*

*Theo dòng triều dâng, tôi nằm bên cạnh
Người tôi yêu, ôi! Sự sống của đời tôi!
Ngủ yên trong nắm mồ bên bờ biển
Giấc ngàn năm được ru bằng tiếng sóng thiên thu...*

*(And so, all the night-tide, I lie down by the side
Of my darling –my darling-- my life and my bride
In the sepulchre there by the sea
In her tomb by the sounding sea...)*

[]

Phan Rang (tỉnh Thuận Hải), đầu tháng 10/1977..

*/ Phan Rang (Ninh Thuận cũ) là khoang nhỏ thứ nhất của tỉnh Thuận Hải, do sông Dinh từ cao nguyên Lang Biang chảy xuống tạo thành một đồng bằng rộng 1.500km², giữa có đôi núi Nam Canh Kat và các đồi vùng Cà Ná, lưng dựa vào cao nguyên Lang Biang.

*/ Thị xã Phan Rang dựng trên bờ sông Cái, cách biển 5km, có tên gọi đầy đủ nhất là *Phan Rang--Tháp Chàm* do bởi thành phố có hai trung tâm riêng biệt, vốn là hai thị trấn nằm kế bên nhau.

+ Khí hậu nóng và có cát nhiều nhất nước VN; đất toàn cát già xen lẫn với cỏ bôn bôn và cỏ san hô cứng. Ngay trong phố cũng chỉ toàn cát. + Dù vậy nơi đây lại có những bãi biển đẹp, hải sản phong phú. Từ thị xã, cách 7km về phía đông bắc là Cảng Ninh Chữ có bãi tắm; đi tiếp đến mũi Nam có vùng đồng muối bên Đầm Nai.

+ Về phía tây-bắc cách thị xã khoảng 6km là Ga Tháp Chàm. Đường xe lửa Bắc Nam ghé lại nơi đây. Quanh Ga đã thành một khu dân cư đông đúc.

*/ Cách Ga Tháp Chàm độ 1km rưỡi có ngôi tháp Chàm lớn nằm trên ngọn đồi thấp bằng đá hoa cương, gọi là đồi Pô Klông Giarai, do vua Chiêm Thành Jaya Simhavarman III (ông nội Chế Mân, vì vua đã cưới Huyền Trân Công Chúa đời nhà Trần-- làm vợ) cho xây vào cuối thế kỷ 13 hay đầu thế kỷ 14 để thờ vị anh hùng Pô Klông Giarai của dân tộc Chiêm Thành.

*/ Tháp Ba Tháp: còn gọi là tháp Hòa Lai, được xây vào thế kỷ thứ 9, nằm sát Quốc lộ 1A, cách Phan Rang về phía bắc 14km.

+ Xưa kia có ba tháp, nay chỉ còn hai, sau ngày 30/4/1975, một ngôi đã bị nhà nước CS phá đi để lấy gạch làm đường. + Hai ngôi còn lại cũng bị hư hại nặng. + Đầu thế kỷ 20, các nhà nghiên cứu phương Tây đã đánh giá đây là cụm kiến trúc cổ và đẹp nhất trong các tháp Chàm.

*/ Tháp Pô Rômê: Từ Phan Rang theo Quốc lộ 1A về phía nam 10km đến thị trấn Ninh Phước. Đi thêm 5 cây số nữa về phía tây thì từ xa đã thấy tháp Pô Rômê nổi bật trên đỉnh đồi. Con đường vào tháp sẽ đi

ngang những làng Chàm. + Đây là ngọn tháp cuối cùng của dân tộc Chiêm Thành, xây lên vào khoảng thế kỷ 16 hay 17.

*

* *

Trong Phan Rang, các anh em nghệ sĩ và diễn viên được bố trí lưu trú trong một khách sạn lớn. Còn các anh công nhân thì ngủ lại hậu trường.

Sáng thứ nhì sau đêm hát đầu tiên, trong buổi *café* tại một cái quán ven chợ, anh em Tân Nhạc kể cho nhau nghe câu chuyện “*khách sạn có ma*”. Anh chơi *basse* là người đưa ra trước nhất:

“Khuya hôm qua thức dậy tìm nước uống, vào phòng tắm mà không dám mở đèn, sợ đánh thức anh em; trong bóng tối mờ mờ, tôi thấy một người cụt hết cả hai chân, ngồi nơi bàn cầu đưa mắt ngó tôi. Sợ quá, tôi bỏ ra ngoài, con khát cũng từ đó mà bay mất.”

Anh *trompette* chêm vào:

“Có phải vì vậy mà sáng nay có vài cây nhang cắm trong nhà tắm?”

Anh chơi *basse* gật đầu:

“Đúng, tôi dậy sớm ra chợ mua nhang đem về vái ‘ông’ kia.”

Nơi một bàn cạnh đó, vài anh em dàn cảnh nói vọng qua góp chuyện:

“Các anh mới đến Phan Rang lần đầu, chứ bọn tôi thì quá rành với chuyện con ma cụt chân ở khách sạn. Chính là con trai chủ nhà, đi lính bị thương, phải cưa hết hai chân. Về Phan Rang, anh ta chán đời uống thuốc rầy tự tử. Oan hồn không siêu thoát nên đêm đêm cứ về mà phá đủ cách. Dân mướn phòng đi chơi về khuya lúc nào cũng thấy một người tròn lẩn như trái banh, hai tay ôm vòng cầu thang nơi phòng khách chính, trượt từ trên cao xuống đến bậc cuối.”

Một anh công nhân khác kể góp:

“*Từ nhỏ tui đã mê Cái Lương, vì vậy vừa lớn là gia nhập vào Cái Lương ngay. Nhiệm vụ kéo mìn. Đến khi bị bắt quân dịch, vào Trung tâm Huấn luyện Quang Trung ở Gò Vấp, trong lúc chờ chuyển trại thì cũng nhờ Tổ Cái Lương dãi nên tui được cắt cho chân giữ trật tự trong nguyên cả ‘sam’ (chambre) 21 người. Đêm nào tui cũng phải làm công việc điếm danh từng ‘trụ’ xem có đủ không rồi mới dám đi ngủ.*

Các anh biết, trong Quang Trung, các nhà cầu được xây theo hình chữ nhật đứng không có cửa khép. Nếu muốn dùng thì phải bước chân qua tấm ngăn phía trước; khi ngồi xuống, bên ngoài không thấy phần dưới nhưng vẫn thấy được mặt mình.

Một đêm chột bụng, tui đi vào cầu tiêu thì đã thấy có một người đang ngồi trong đó. Đứng ngoài, tui cứ bước tới bước lui đợi đến phiên mình mà vẫn không thấy ‘giã’ lộ mặt ra. Thình thoảng liếc nhìn vào nhà cầu thăm chừng thì thấy ‘giã’ cứ giương mắt ngó. Chột dạ, tui hỏi giọng: ‘Người hay ma mà sao ngồi hoài vậy?’ Tức thì nghe ‘giã’ trả lời: ‘Sao anh biết?’ Thế là tui tá hỏa ù té chạy. Về sam, thấy ai cũng ngủ mê mết. Tui bắt đầu đếm, thấy đủ 20 trụ. Thằng cuối cùng có khuôn mặt giống y người ngồi trong cầu ban nãy... Các anh cũng biết tui ra sao khi đó. Cái bụng đâm hết đau từ lúc nào chẳng hay!’

Một chị chuyên đóng vai tỳ nữ, kể góp:

“Đoàn nào đến Bạc Liêu cũng hát ở rạp Cao Văn Lầu. Trong đó có cái nhà cầu bên nữ rất dễ sợ. Vào thì được, nhưng hễ ra thì cửa luôn luôn bị đóng chặt, mở không nổi, phải la to nhờ phía bên ngoài mở giùm. Nghe đồn ngay cửa nhà cầu đó, ngày trước có một bà xấp bị lính hiếp, treo cổ chết, nên từ đó bà cứ về

phá. Tụi tui đi cầu phải rủ nhau cả lũ, đũa đứng ngoài canh cho đũa ngồi trong, chẳng dám khếp cửa, nhất là ban đêm."

Thêm một chứng nghiệm ma, lần này là của anh kếp chính:

"Một lần hát Long Xuyên, tụi tôi được cất cho ở tại một khách sạn lớn. Đêm khuya đang say ngủ, bỗng nghe tiếng chạy sầm sập từ phòng bên cạnh xuống cầu thang: 'Ma! Ma!' Té ra là tiếng la của anh kếp độc nằm phòng kế cận. Hỏi thì mới biết căn phòng đó có ma thật, ngày trước có một cô nhỏ bị mấy thằng lính dẫn vào chơi cho đã rồi giết chết. Oan hồn không siêu thoát nên mười mấy năm qua rồi, bất cứ người đàn ông nào ngủ ở đó cũng đều thấy cổ ngồi ngay đầu giường, trố mắt ra mà ngó."

Tôi vốn sợ ma, nhưng các câu chuyện loại này, lại rất thích ngồi nghe các anh công nhân kể. Ngồi cạnh tôi, anh bạn chơi trống ghé tai nói nhỏ:

"Em ưa viết nhật ký thì đừng quên ghi các chuyện này vào nghe?"

Tôi gật đầu cười.

Thật vậy, làm sao có thể quên những mẩu chuyện có giá trị dầy dầy như vậy? "Kiến thức cuộc đời" thu lượm được phần lớn cũng nhờ những điều mắt thấy tai nghe trong cái đời lưu diễn Cải Lương. Sự rung cảm trong tâm hồn càng thêm phong phú. "Những điều" mà nếu sở hữu một cuộc sống bình an đôi lứa, làm sao tôi có thể tìm ra?

□

Paris. Claudia và Daniel điện thoại rủ tôi đi uống café lúc 11 giờ sáng. Quả thật Paris giống Dalat ở một điểm nào đó như vài người quen nhận xét. Cũng cái không khí tà tà với những con người nhàn rỗi la cà các quán từ giờ này sang giờ khác. Cũng một sự rỗng không đầu óc khi ngồi nhìn thiên hạ qua lại ngoài cửa kính –mà tưởng đến những hôm thả bộ ra khu Hòa Bình Dalat và để trôi một buổi sáng đầy hơi sương trong nhà hàng Mékong.

Có lẽ một thoáng buồn nào đó hiện lên tôi khiến cả Claudia lẫn Daniel cùng ngạc nhiên (những người bạn Áu Châu này lúc nào cũng cứ vẫn ngạc nhiên về tôi!). Tôi nghe Daniel nói: "Cô vui buồn không định khiến tôi không sao đo lường được. Phút trước cô vui ngần nào thì phút sau lại rữ buồn ngần ấy." Anh tiếp trong một cái cười mỉm: "Giống như những cái thang máy có dây kéo trong các khách sạn cũ kỹ ở Paris." (Anh làm cử chỉ tượng trưng cho sự lên xuống của chiếc thang.)

Tôi bật cười dòn: "Anh hãy ví tôi như ngọn sóng thủy triều mới đúng. Cái thang máy là do bàn tay con người sử dụng; từ nút bấm của các ngón tay mà lên, xuống. Còn ngọn sóng thủy triều, con người không chỉ huy được."

Tôi tiếp: "Sóng thủy triều có khi dòn dập giập dữ, nhưng cũng có lúc dịu dàng êm ả. Và những khi êm ả ấy, không điều gì sánh cho hết được vẻ đẹp của biển cả, trừ ra Nghệ Thuật đích thật."

□

Lưu diễn Nha Trang, thứ Hai ngày 3 tháng 10/1977.

Từ cuối tháng 4/1975 sau khi CS thống nhất đất nước, gần như toàn thể dân chúng Miền Nam cùng chịu chung cảnh sống "tối tăm" trên cả nghĩa bóng lẫn nghĩa đen. Tôi cũng là đứa "bị" nằm trong cái vòng u tối đó. Một quãng sống rất "trụy lạc", hoàn toàn bị vây chụp bởi một màn đen tuyệt vọng. Mọi thứ gì kết tạo nên cho lớp tuổi 26 một cái nhìn về tương lai đều bị chặt đứt. Trong tôi không còn bất cứ ước mơ nào ngoài việc cùng bạn hữu đắm chìm theo những cơn say để tìm lại chút nào ảo tưởng các giấc mơ!

Giữa cuộc sống như vậy, tự do đi lại là điều hàng đầu bị nhà nước kiểm tra chặt chẽ. Chỉ trong cùng một quận, người dân muốn đi từ phường này sang phường khác ngủ qua đêm cũng phải trình đủ mọi giấy tờ tạm vắng tạm trú rắc rối, nói gì đến các tỉnh xa ngoài thành phố. Điều này đã tạo nên trong tôi một mối đau khổ lớn: đôi chân như bị chặt gãy và dòng máu lạnh du hầu như khô cạn. Cho đến khi bắt đầu với cuộc sống Cải Lương, tôi mới nghĩ rằng mình vẫn còn "may". Những chuyện lưu diễn dài đã làm voi giùm tôi nhiều ân ức trong nội tâm sâu kín. Trên các cuộc hành trình xa, tôi mới có thể tìm lại được chút nào con người mình của thuở ngày xưa. Hai mươi sáu năm với biết bao thăng trầm đổ xuống trên đôi vai mỏng, phải nhận rằng, chỉ thời gian này tôi mới sống được phần nào ước mơ nằm trong tiềm thức: những tháng ngày phiêu lãng có tình bạn, có nỗi cô đơn giấu kín, có những tiếng cười thoải mái, nhất là có luôn *cây-đàn-violon-người-tình-thứ-nhất-của-tôi!*

Trên sân Ga Nha Trang ngồi cùng Tổ Tân Nhạc, nhìn từng chiếc lá vàng bay tan tác về phương trời vô định, tôi ngẫm lại đời mình mà thấy lòng rung động kỳ dị. Cuộc đời của một nghệ sĩ! Cuộc đời không phải kết tụ nên bằng hôn nhân bình lặng mà chỉ là những chông trả cô đơn với những bão giông tiếp nối không ngơi... Dù vậy, cũng chính "cuộc đời ấy" đã được tôi xiết bao yêu dấu.

Anh chơi *ténor-sax* vỗ vai tôi:

"Thức dậy' đi em!"

Anh *trompette* hỏi:

"Em lại 'điên' nữa?"

Anh *guitare basse* cười:

"Tôi đúng là có 'nợ' với con nhỏ này. Luôn luôn cứ phải tự hỏi xem nó đang vui, buồn hay có bực bội gì không?"

Tôi nâng ly uống tiếp, gật đầu với ba người bạn:

"Chúng ta hãy điên đi khi mà chúng ta chẳng còn gì ngoài những nỗi điên trong tâm khảm!"

Nhìn nét mặt ngẩn ra của mọi người, tôi cười nói tiếp:

"Câu này của Zhivago nói với Lara, em chỉ bắt chước mà thôi!"

[]